

NEKI PROBLEMI DEOBE ZAJEDNIČKE IMOVINE SUPRUŽNIKA (POSEBNO U PRAKSI SUDOVA U REPUBLICI SRBIJI)

Sažetak: Imovina supružnika stečena u toku braka njihovim zajedničkim radom predstavlja zajedničku imovinu (bračna tekovina). U pravu Republike Srbije pretpostavka je da su udeli supružnika u zajedničkoj imovini jednaki i svaki supružnik u postupku sudske deobe može dokazivati da je njegov doprinos sticanju veći. U vezi sa ovim postupkom otvara se niz problema na teorijskom i praktičnom nivou, ali se u radu analiziraju samo neki od njih - ispunjenje zakonskih uslova da bi imovina supružnika podlegla režimu zajedničke, zatim sporna pitanja u vezi otkupljenih stanova i mogućnosti da isti budu uvršteni u zajedničku imovinu supružnika, kao i pristupi teorije i prakse u odnosu na mogućnost utvrđivanja prava supružnika na udeo ili imovinu privrednog subjekta. Uloga sudova, odnosno sudske prakse, kao i stalno aktuelan problem njenog ujednačavanja, od posebne je važnosti u okolnostima kada zakonodavstvo ne daje pouzdane odgovore.

Ključne reči: zajednička imovina, sudska deoba, otkupljeni stanovi, udeli i imovina privrednih subjekata, sudska praksa

1. Uvod

Bračnu zajednicu suštinski određuju lični odnosi supružnika, odnosno prava i dužnosti ličnog karaktera. Međutim, okolnost da je ostvarenje zajednice života cilj zbog kojeg se brak sklapa¹ uslovljava da u njoj/iz nje nastaju i brojni odnosi imovinskopravne prirode. Ovi odnosi su “osnova opstanka (koja) prati istoriju čoveka i pravnih institucija”,² pa, dakle, i brak. Zaključenjem braka “najdublje se menja smisao i način života supružnika” i nastaje “niz pravnih posledica koje se tiču supružnika, ali i trećih lica”.³ Većina ovih posledica, kako se ističe u pravnoj literaturi, nastaje bez obzira na ostvarivanje zajednice života, ali je za neke od njih upravo ona uslov.⁴ Istovremeno, kako je navedeno, ona je i cilj braka, ali je i dužnost supružnika da vode zajednički život.⁵ Imovina koja je stečena u takvoj zajednici predstavlja

1 Porodični zakon Republike Srbije (u daljem tekstu “PZ RS”), “Službeni glasnik RS”, br. 18/2005, 72/2011 - dr- zakon, 6/2015, čl.16.

2 Hlača, N., *Imovina i obitelj: osnove ljudske egzistencije*, Zbornik radova “Dani porodičnog prava - Imovinskopravni aspekti porodičnih odnosa”, ur. Huseinbegović, A., Mostar, br. 6, 2018, 26.

3 Ponjavić, Z., Vlašković, V., *Porodično pravo*, Beograd, 2019, 128

4 *Ibid.*

5 PZ RS, čl.25, odnosno čl.32 st.1, da je brak ništav ukoliko nije sklopljen radi ostvarenja zajednice života supružnika.

zajedničku imovinu supružnika (bračna tekovina)⁶ uz ispunjenje dodatnog zakonskog uslova da je stečena radom supružnika. Okolnost da je imovina u režimu zajedničke od značaja je u toku trajanja braka, ali i po njegovom prestanku - razvodom (pravo, sada već bivših supružnika, na udele u zajedničkoj imovini ili na uvećanje udela po osnovu većeg doprinosa) ili smrću jednog supružnika (u kontekstu nasleđivanja).

Pravni režim zajedničke imovine načelno može biti zakonski ili ugovorni. Supružnici mogu bračnim ugovorom urediti svoje imovinske odnose drugačije u odnosu na zakonski režim⁷ ili zakonski režim u potpunosti isključiti.⁸ Imovinska prava koja mogu biti predmet zajedničke imovine po pravilu nisu taksativno navedena u zakonodavstvu. U teoriji, pak, postoji načelna saglasnost u odnosu na klasična imovinska prava kakva su npr., svojina na pokretnim ili nepokretnim stvarima, ali se navode i prihodi na osnovu rada, ušteđevina u novcu, prihodi od zajedničke imovine, kao i predmeti ili vrednosti koji su dobijeni tzv. realnom subrogacijom, odnosno zamenom stvari iz zajedničke imovine, naknada štete za stvari iz zajedničke imovine (npr. u slučaju propasti) ili osigurana suma za takve predmete.⁹ Neka imovinska prava posebno se pominju u svim zakonima država u okruženju - imovina stečena igrama na sreću i korišćenjem prava intelektualne svojine.¹⁰ Oko nekih drugih, pak, postoji spor - prava iz ugovora o životnom osiguranju, pravo na udeo u trgovačkom društvu, pravo na dividendu, prava iz bankarskih ugovora i dr. Deoba zajedničke imovine primenom zakonskog imovinskog bračnog režima¹¹ (sudska deoba) koja se vrši u nedostatku sporazuma,¹² podrazumeva upravo kao prvo utvrđenje koja sve imovinska prava podležu režimu zajedničke imovine.¹³ Sporan je doprinos u sticanju ove imovine koji najčešće nije isti, a kod pojedinih imovinskih prava diskutabilno je da li je zahtev supružnika stvranopravne ili isključivo obligacionopravne prirode.

6 Ili bračna stečevina, prema Obiteljskom zakonu Republike Hrvatske, "Narodne novine", br.103715, 98/19 (u daljem tekstu "OZ"), čl.35-39, kao i Porodičnom zakonu Federacije BiH, "Službene novine Federacije BiH", br. 35/05 i 31/14 (u daljem tekstu "PZ F BiH"), čl. 251-257

7 PZ RS, čl.171 st.2.

8 Ponjavić, Z., Vlašković, V., *op. cit.*, 424.

9 *Ibid.*, 427.

10 Umesto svih PZ RS, čl. 172, 173., a prema čl.288 Porodičnog zakona Crne Gore, "Službeni list RCG", br.1/2007 i "Službeni list CG", br. 53/2016 i 76/2020 (u daljem tekstu "PZ CG") i imovina po osnovu osiguranja.

11 Ovaj režim se doživljava kao istorijski relikv iz porodičnog, odnosno građanskog prava kojim država još uvek ograničava lične slobode (uz zakonsku obavezu izdržavanja), ali se sloboda izbora, ipak, omogućava preko ponuđene mogućnosti sklapanja bračnih ugovora. Hlača, N., *op.cit.*, 29.

12 PZ RS, čl.180 st.1, što upućuje na dispozitivnost normi o podeli zajedničke imovine. Tako i Ruggeri, L., Winkler, S., *Neka pitanja o imovinskim odnosima bračnih drugova u hrvatskom i talijanskom obiteljskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2019, br.1, 171, Winkler, S., *Imovinski odnosi u obitelji: Nacionalna pravna rješenja i europski trendovi*, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, 1/2019, 455. O bračnom ugovoru videti više Ponjavić, Z., *O ugovorima porodičnog prava, posebno bračnom ugovoru*, u "Novine u porodičnom zakonodavstvu", Niš, 2006, 163-175.

13 Prva faza je utvrđivanje ukupne imovinske mase tj. vrsta, količina i vrednost imovine stečene u zajednici - sva materijalna dobra (nepokretne i pokretne stvari), zatim se iz ove mase vrši izdvajanje na ime posebne imovine i doprinosa materijalne baze (ako ona nije bila vlasništvo svih članova zajednice), potom se utvrđuje radni doprinos svakog člana zajednice i konačno, kada sve ovo bude utvrđeno, pristupa se završnoj fazi - odlučivanju o veličini udela svakog bračnog odnosno vanbračnog partnera i člana zajednice u zajedničkoj imovini, umesto svih Rešenje Apelacionog suda u Beogradu, GŽ 1263/2012 od 6.12.2012. godine, Paragraf Lex, 18.03.2021.

Pravo na uvećanje udela u zajedničkoj imovini takođe je predmet ocene suda pri deobi. Sva brojna i složena pitanja koja se u teoriji i praksi postavljaju u kontekstu sudske deobe zajedničke imovine nije moguće sagledati u radu ovog obima, pa smo se opredelili za analiziranje zakonskih uslova koji treba da budu ispunjeni da bi imovina podlegla režimu zajedničke, a zatim se analiziraju stavovi o otkupu stana, kao i tretman udela i imovine privrednih subjekata u praksi sudova. Iznošenje stavova izraženih u odlukama sudova različite instance omogućavaju uvid u način na koji se primenjuju i tumače zakonska rešenja, ali ih prate i teorijski stavovi radi neophodnog upoređenja.

2. Pojam i predmet zajedničke imovine

Zajedničku imovinu, prema odredbi čl.171 st.1 PZ RS čini imovina koju su supružnici “stekli radom u toku trajanja zajednice života u braku”. Pretpostavlja se da su udeli supružnika u zajedničkoj imovini jednaki.¹⁴ U regulativi država u regionu¹⁵ prepoznaju se izvesne razlike u definisanju zajedničke imovine. Tako, Obiteljski zakon¹⁶ definiše bračnu stečevinu kao “imovinu koju su bračni drugovi stekli radom za vreme trajanja bračne zajednice ili potiče iz te imovine”. Prema Porodičnom zakonu Federacije BiH¹⁷ bračnu stečevinu “čini imovina koju su bračni partneri stekli radom za vreme trajanja bračne zajednice, kao i prihodi iz te imovine”.¹⁸ Porodični zakon Crne Gore¹⁹ je određuje kao “imovinu koju su bračni supružnici stekli radom i po osnovu rada u toku trajanja bračne zajednice, kao i prihodi iz te imovine”. U Severnoj Makedoniji, Zakon o svojini i drugim stvarnim pravima,²⁰ reguliše i zajedničku imovinu supružnika i to veoma široko kao “imovinu koju su supružnici stekli tokom braka”. Sledi da su u većini država regiona (izuzev Makedonije) prihvaćena dva uslova: da je imovina stečena radom supružnika i da je stečena tokom trajanja zajednice života.²¹ Pri tome, u praksi sudova u Republici Srbiji pri tumačenju drugog navedenog uslova često se kao korelativi koriste pojmovi “trajanje zajednice života” i “za vreme braka”, koji svakako nisu istoznačni, pa ni prema zakonskoj definiciji zajedničke imovine koja govori o imovini stečenoj “u toku trajanja zajednice života u braku”.²² U teoriji se kao poseban uslov navodi i da

14 PZ RS, čl.180 st.2.
15 Termin države regiona se poslednjih godina odomaćio u pravnoj i političkoj praksi bez pretenzija da osim geografske dobije bilo koju drugu odrednicu. Ponjavić, Z., *Pravičnost u ostvarivanju imovinskih porodičnih odnosa*, Zbornik radova “Dani porodičnog prava - Imovinskopravni aspekti porodičnih odnosa”, ur. Huseinbegović, A., Mostar, br. 6, 2018, 10 (nap.3).

16 Obiteljski zakon Republike Hrvatske (u daljem tekstu “OZ”), “Narodne novine”, br. 103/15, 98/19, čl.36 st.1.

17 Porodični zakon Federacije BiH (u daljem tekstu “PZ F BiH”), „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 35/05, 41/05, 31/14, čl.251.

18 Identičnu definiciju daje i Porodični zakon Republike Srpske (u daljem tekstu “ PZ R Srpske”), “Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 54/2001, 41/2008 i 63/2014, čl.270 st.5.

19 PZ CG, čl.288.

20 Zakon o svojini i drugim stvarnim pravima Severne Makedonije (Zakon za sopstvenost i drugi stvarni prava), https://mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/legislation/zakon_za_sopstvenost_i_drugi_stvarni_prava_konsolidiran_032018.pdf, 08.03.2021, čl. 67

21 Tako i Ponjavić, Z., Vlašković, V., *op.cit.*, 425.

22 Umesto svih presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev.3269/2010 od 14.03.2012., Paragraf lex, 16.03.2021.

mora postojati predmet zajedničke imovine.²³ Sudovi su upravo ti koji određuju šta je predmet u svakom konkretnom slučaju.

U porodičnopravnoj teoriji u Republici Srbiji, kada je reč o zajedničkoj imovini supružnika, nalazimo stav da je ona čista vrednost koja preostaje po odbitku zajedničkih dugova i posebne imovine od celokupne imovine supružnika.²⁴ Nacrt Građanskog zakonika Republike Srbije,²⁵ u obe ponuđene varijante definicije imovine, govori i o pravima i o obavezama.²⁶ Sa druge strane tumačenje odredaba PZ RS o imovinskom bračnom režimu ukazuje na stav da se pod imovinom podrazumevaju samo imovinska prava. Pojam “stečena imovina”, naime, upućuje na prava, odnosno aktivu, a posebno se reguliše odgovornost za obaveze koje se pri regulisanju posebne i zajedničke imovine ne pominju.²⁷

U odnosu na to da li u imovinu ulaze samo prava ili i prava i obaveze, sudska praksa se ne izjašnjava decidno. Ipak, korišćenje pojma “ukupna imovinska masa” u sudskoj praksi²⁸ moglo bi uputiti na zaključak da se uzimaju u obzir i prava i obaveze. Stoga u sudskoj deobi treba prvo utvrditi ukupnu imovinsku masu koja postoji u času prestanka bračne zajednice, a zatim šta od te imovine predstavlja posebnu imovinu supružnika, koja treba da se izdvoji iz ukupne imovinske mase. Sva imovina koja preostane nakon izdvajanja posebne imovine predstavlja zajedničku imovinu. Pri tome, opšti stav sudova u Republici Srbiji je da predmet deobe “nisu stvari već imovina”.²⁹

3. Zajednička imovina – uslovi za sticanje sa osvrtnom na sudsku praksu

3.1. Imovina stečena radom

Uslov da je imovina stečena radom u teoriji se široko tumači, pa se tako pod radom razume svaki oblik rada kako onaj kojim se neposredno, direktno, stiče određena zarada, naknada za taj rad, tako i onaj kojim se to čini posredno, odnosno omogućava drugom supružniku da stiče zaradu.³⁰ U sudskoj praksi u Republici Srbiji je takođe nepodeljen stav da se pri utvrđivanju doprinosa supružnika u sticanju zajedničke imovine “cene svi oblici rada, a ne samo oni koji neposredno ostvaruju

23 Nola S., *Zakonski režim imovinskih odnosa bračnih drugova (usporedba OBZ i ZBPO)*, Hrvatska pravna revija, br.11, 2006., 66, nav. prema Erdelec, M., *Imovinskopравни odnosi u braku*, PARAGRAF, br. 1/2018, 18.

24 Počuća, M., *Zajednička imovina supružnika*, Glasnik Advokatske komore Vojvodine, 2012, br. 2, 129.

25 Nacrt Građanskog zakonika Republike Srbije, radni tekst pripremljen za javnu raspravu, Beograd, 29. maj 2015., Knjiga prva, Opšti deo, <https://www.mpravde.gov.rs/files/NACRT.pdf>, 08.03.2021.

26 Prema prvoj varijanti “imovinu subjekata građanskih prava čine prava i obaveze koje se mogu izraziti u novcu”, a prema drugoj “imovinu subjekata građanskih prava čine njegova imovinska prava i obaveze”, čl. 94.

27 Videti čl.171-173, kao i čl.186 i 187 PZ RS.

28 Npr., Rešenje Apelacionog suda u Beogradu, Gž 4107/2013 od 30.1.2014. godine

29 Umesto svih rešenje Apelacionog suda u Beogradu, Gž.4107/2013 od 30.1.2014. godine, Paragraf Lex, 10.03.2021.

30 Videti o tome Ponjavić, Z., Vlašković, V., *op.cit.*,425, Draškić, M., *Komentar Porodičnog zakona*, Beograd, 2015, 421; Kovaček Stanić, G., *Porodično pravo*, Novi Sad, 2009, 114.

nove novčane vrednosti”.³¹ Stoga je “bez uticaja” okolnost da su primanja tuženog bila veća od primanja tužilje koja je “u sticanju zajedničke imovine učestvovala staranjem o deci, zajedničkom domaćinstvu i o zajedničkoj imovini”,³² odnosno da “visina zarade nije jedino merilo za utvrđivanje eventualnog većeg udela nekog od supružnika”.³³ Takođe, rad može biti individualan (odvojen) ili zajednički.³⁴ Ni u teoriji, ni u sudskoj praksi nema dileme da imovina stečena iz zarade koju definiše Zakon o radu,³⁵ a koju su supružnici ostvarivali u toku zajednice života, predstavlja zajedničku imovinu. Takođe, jedinstven je i stav da su “prihodi iz zarade samo jedan od kriterijuma kod utvrđivanja udela u zajednički stečenoj imovini tokom braka”.³⁶ Prema takvom stavu se, npr., otpremnina smatra zajedničkom imovinom stoga što je “isplaćena po osnovu rada koji je bračni drug obavljao dok je trajao brak”.³⁷ Nasuprot tome, sredstava koja imaju pravnu prirodu socijalnih davanja (u konkretnom slučaju novčana naknada za negu i pomoć drugog lica tužiocu) nisu ostvorena radom jednog od supružnika, već su namenjena licu koje se o njemu brine pa nisu ispunjeni uslovi iz PZ RS za primenu režima zajedničke imovine.³⁸ I dohodak ostvaren od “povremenog rada u više firmi” koji je jedan od supružnika (tužilja) na ovaj način ostvarivala i unosila u ekonomsku zajednicu je dohodak po osnovu rada, a kako je ona pored ovih prihoda obavljala poslove u domaćinstvu i u vezi dece, stan koji je kupljen tokom zajednice života je zajednička imovina sa udelima od po ½, stoga što tuženi nije oborio zakonsku pretpostavku o jednakim udelima iz PZ RS.³⁹ Dakle, navedena zakonska pretpostavka se ceni *in concreto* i važi i u slučaju kada je doprinos jednog supružnika u sticanju zajedničke imovine izražen u staranju o domaćinstvu i deci i obezbeđivanju drugom supružniku uslova za ostvarivanje prihoda. Pri tome, stav sudske prakse je da se takav doprinos ne može izjednačiti sa radom nekvalifikovanog radnika,⁴⁰ već se utvrđuje u svakom konkretnom slučaju.

31 Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. 2326/03 od 10.03.2004, Sudska praksa, oktobar 2004, nav. prema Ponjavić, Z., Vlašković, V., *op.cit.*, 425, nap. br. 856.

32 Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev.157/2010(2) od 24.2.2010. godine, Paragraf Lex, 17.03.2021.

33 Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev.1740/16 od 27.4.2017. godine, Paragraf lex, 17.03.2021..

34 Videti Ponjavić, Z., Vlašković, V., *op.cit.*, 426; Panov, S., *Porodično pravo*, Beograd, 2010, 332, Počuca, M., Šarkić, N., *Porodično pravo i porodičnopravna zaštita*, Beograd, 2016, 296, kao i presudu Vrhovnog kasacionog suda, Rev.230/2010 od 23.6.2010. godine, u pogledu tretmana penzije kao prihoda po osnovu rada i “zajedničkog rada” u toku trajanja zajednice.

35 Zakon o radu, “Službeni glasnik RS”, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - odl. US, 113/2017 i 95/2018 - aut. tumačenje, čl.104-120.

36 Umesto svih presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev.1443/2015 od 31.8.2016. godine, Paragraf Lex, 17.03.2021.

37 Umesto svih, rešenje Okružnog suda u Valjevu, Gž.179/2007 od 5.10.2007. godine, Paragraf Lex, 10.03.2021.

38 Presuda Apelacionog suda u Novom sadu, Gž.2473/2016 od 12.8.2016. godine, Paragraf Lex, 11.03.2021.

39 Presuda Višeg suda u Požarevcu, P. 8/2016(2014) od 2.6.2017. godine, Paragraf Lex, 17.03.2021.

40 Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev.1443/2015 od 31.8.2016. godine, Paragraf Lex, 17.03.2021. Videti u tom smislu i stav da supružnik koji je u toku braka živio i radio u široj porodičnoj zajednici nema pravo na naknadu za svoj rad u visini naknade za obavljanje nekvalifikovanih poslova (presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž. 9007/2010 od 23.2.2011. godine). Šire o zajedničkoj imovini porodične zajednice videti kod Ponjavić, Z., *Zajednička imovina porodične zajednice*, Pravni život, br. 7-8, 1990, 1037-1046.

Relevantna okolnost za nižestepene sudove u utvrđivanju udela, odnosno prava na uvećanje udela je to što je “angažovanje tuženog u radu preduzeća moralo, sa druge strane, da poveća i angažovanje tužilje u vođenju zajedničkog domaćinstva”.⁴¹ Međutim, u okolnostima “kada je doprinos supružnika merljiv jedino na osnovu kriterijuma njihove ostvarene zarade - prihoda”, doprinos će se ceniti prema tom kriterijumu i veći prihodi tuženog usloviće i njegov veći udeo u ušteđevini koja predstavlja zajedničku imovinu.⁴²

U postupku sudske deobe osnovni problem je okolnost da je zakonska pretpostavka jednakih udela svakog od supružnika oboriva, a da supružnik koji tvrdi da je njegov doprinos sticanju veći mora to i da dokaže. Ili, na njemu je teret dokazivanja ove okolnosti. Tako je u jednom slučaju sud cenio da je pretežan deo prihoda u bračnoj zajednici ostvarivan radom auto-servisa i auto-otpada, kao i na imanju gde je radio tuženi, a tužilja samo pomagala. Cenjen je i doprinos tužilje i tuženog koji su uložili svoju posebnu imovinu u zajedničku (tužilja od prodaje stana, a tuženi time što su na placu koji je bio njegova posebna imovina izgrađeni objekti, odnosno došlo do spajanja sa zajedničkom imovinom). Kako je tužilja tražila i isplatu 200 000 evra sa kamatom po osnovu jednakih udela na protivvrednosti novih i polovnih auto delova, odnosno zaliha robe koja je ostala u auto-servisu i na auto-otpadu posle prestanka braka, a u isključivom posedu tuženog, Vrhovni kasacioni sud⁴³ je u postupku po reviziji potvrdio prethodne odluke nižestepenih sudova koji su ovakav zahtev odbili uz pozivanje na pravilo o teretu dokazivanja iz člana 223 ZPP, odnosno da je na tužilji bio teret dokazivanja postojećih zaliha robe i njihove vrednosti, a da ona nije predložila izvođenje dokaza o ovim okolnostima.⁴⁴

U teoriji i sudskoj praksi u vezi uslova da imovina mora biti stečena radom predmet pažnje je i sticanje na osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju. Ukoliko su oba supružnika zaključila ugovor kao davaoci izdržavanja nesporno je da stečena imovina predstavlja njihovu zajedničku imovinu.⁴⁵ U praksi i “imovina stečena kao naknada za izdržavanje po ugovoru o doživotnom izdržavanju predstavlja zajedničku imovinu bračnih supružnika ako su oba bračna supružnika učestvovala u davanju izdržavanja, bez obzira što je samo jedan od njih ugovarač kao davalac izdržavanja”.⁴⁶ Kao relevantne okolnosti sud utvrđuje da su oba supružnika izvršavala preuzetu obavezu izdržavanja do smrti primaoca izdržavanja, da su, pri tome, imali i približno iste zarade, zajednički se angažovali oko obrade zemlje i gajenja stoke na

41 Presuda Okružnog suda u Valjevu, Gž.173/2006 od 13.4.2006, Paragraf Lex, 12.03.2021, a za odluke po reviziji umesto svih presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev. 2199/2017 od 08.02.2018. godine, Paragraf Lex, 12.03.2021.

42 Presuda Opštinskog suda u Nišu, P.8560/07 od 13.8.2008. godine, presuda Okružnog suda u Nišu Gž.179/09 od 9.4.2009. godine i presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev.3044/09 od 13.10.2009. godine.

43 U daljem tekstu “VKS”.

44 Presuda VKS, Rev. 2199/17 od 8.2.2018. godine, Paragraf Lex, 15.03.2021.

45 Tako Draškić, M., *op.cit.*, 2015, 423.

46 Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev.1235/2006 od 21.6.2006. godine, Paragraf Lex, 12.03.2021. Identičan stav nalazimo i u novijoj praksi, tako Rešenje Apelacionog suda u Beogradu, Gž.3631/2014 od 18. maja 2016, Paragraf lex, 15.03.2021. Starija praksa prihvatala je stav da ovaj ugovor ima izvesne elemente aleatornosti pa ono što prevazilazi vrednost izdržavanja nije rezultat rada i stoga ne čini zajedničku imovinu već posebnu onog supružnika koji je ugovor zaključio. Više o tome Draškić, M., *Porodično pravo i prava deteta*, Beograd, 2014, 389.

imanju roditelja tuženoga, kao i da je tužilja u okviru podele poslova u domaćinstvu pretežno prala, spremala i obavljala kućne poslove u celoj kući, pa dakle i u delu koji su koristili roditelji tuženog. Zapravo, i posredan rad, rad koji nije direktno plaćen, već se odnosi na izvršavanje obaveza iz ugovora o doživotnom izdržavanju smatra se osnovom sticanja udela u zajedničkoj svojini koja potiče iz ugovora o doživotnom izdržavanju.⁴⁷ Ukoliko je jedan od supružnika mnogo kraće od drugog učestvovao u izvršavanju ugovornih obaveza njihov doprinos, a onda ni udeli ne mogu biti jednaki.⁴⁸ Za praksu je, međutim, relevantna i okolnost da se ovaj dvostrano teretni ugovor zaključuje upravo s obzirom na lična svojstva stranaka, “a da su pri tome od posebnog značaja upravo lična svojstva davaoca izdržavanja jer se njegova obaveza sastoji i u moralnim obavezama, kao što su posete, pružanje pažnje i nega primaoca izdržavanja, kod kojih lično svojstvo davaoca dobija na posebnom značaju”. Stoga “pri oceni da li imovina koju je jedan od supružnika dobio od trećeg lica po osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju predstavlja zajedničku imovinu treba posebno razmotriti i pravu volju primaoca izdržavanja koji zaključenjem ugovora samo sa jednim supružnikom jasno ispoljava i svoj stav da sa drugim supružnikom ne želi da bude u ugovornom odnosu, te da imovina koju daje na ime datog izdržavanja treba da bude deo posebne imovine davaoca bez obzira što je i supružnik primaoca izdržavanja povremeno izvršavao neke obaveze i imao novčane izdatke povodom tog ugovora”.⁴⁹ Supružnik koji nije ugovorna strana može ostvariti samo obligacionopravni zahtev u odnosu na davaoca izdržavanja u visini svog učešća u izvršavanju obaveza.

3.2. Imovina stečena u toku trajanja zajednice života

Opšti teorijski stav u pogledu ispunjenosti ovog uslova jeste da samo imovina stečena dok postoji zajednica života supružnika ulazi u njihovu zajedničku imovinu.⁵⁰ Odnosno, smatra se da nije dovoljno samo formalno postojanje braka, već je neophodna faktička zajednica života.⁵¹ Zajednička imovina nastaje tokom trajanja zajednice života u braku bez obzira na činjenicu da li je brak punovažan ili nije.⁵² Trajni prekid zajednice života, međutim, bez obzira na postojanje braka, onemogućava sticanje zajedničke imovine.⁵³ Ukoliko, pak, supružnici ne stanuju zajedno i ne vode zajedničko domaćinstvo, ali je to njihova zajednička odluka i između njih postoji emocionalna i ekonomska zajednica, imovina će se smatrati zajedničkom.⁵⁴ I u sudskoj praksi zastupljen je identičan stav - zajednica života kao svrha braka može se ostvariti i kada supružnici vode faktički odvojen život, ali po sporazumu. Međutim, “ako su njihovi imovinski interesi odvojeni, te ukoliko svaki od supružnika odvojeno stiče i troši dobra i raspolaže na ovaj način stečenom

47 O tome na identičan način i teorija, npr. Ponjavić, Z., Vlašković, V., *op. cit.*, 427.

48 Rešenje Vrhovnog suda Srbije, Gzz.513/2001 od 21.02.2002. godine, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, br.2/2002, 91, nav. prema Apostolović, B., *Imovina supružnika, Porodični zakon - dvanaest godina posle*, Zbornik radova, ur. Draškić, M., Šarkić, N., Arsić, J., Beograd, 2018, 73.

49 Rešenje Apelacionog suda u Nišu, Gž. 3177/2018 od 16.1.2019. godine, Paragraf Lex, 17.03.2021.

50 Videti više Ponjavić, Z., Vlašković, V., *op. cit.*, 425; Draškić, M., *op. cit.*, 2015, 428; Počuča, M., Šarkić, N., *op. cit.*, 297; Kovaček Stanić, G., *op. cit.*, 114, Apostolović, B., *op. cit.*, 79.

51 Ponjavić, Z., Vlašković, V., *op. cit.*, 425.

52 *Ibid.*

53 Počuča, M., Šarkić, N., *op. cit.*, 297.

54 U tom smislu Ponjavić, Z., Vlašković, V., *op. cit.*, 425.

imovinom bez znanja i saglasnosti drugog supružnika, tada ne postoji zajednica rada i privređivanja, pa samim tim ne postoji mogućnost za sticanje zajedničke imovine”.^{55, 56}

Interesantan je stav sudske prakse da čak ni okolnost da je nepokretnost kupljena neposredno posle razvoda braka ne ukazuje automatski na zaključak da je reč o posebnoj imovini supružnika - kupca. Tako je instancioni sud u jednom slučaju⁵⁷ u obrazloženju odluke ukazao na relevantne okolnosti koje nisu bile raspravljene u prvostepenom postupku. Naime, trebalo je nesporno utvrditi da li je, i na koji način ako jeste, tuženi supružnik izdvojio svoju posebnu imovinu u vreme trajanja zajednice života sa tužiljom.⁵⁸ Pored toga, trebalo je utvrditi i da je tuženi spornu imovinu pribavio iz sopstvenih sredstava u periodu neposredno posle prestanka braka (ugovor o kupoprodaji overen 45 dana nakon razvoda braka), a polovina cene plaćena je neposredno pre prestanka bračne zajednice.⁵⁹

Od značaja za ocenu udela supružnika u sticanju zajedničke imovine prilikom njene deobe je i stav koji je VKS izneo u jednoj odluci,⁶⁰ a u vezi sa okolnošću da su roditelji tužene nekoliko meseci posle prestanka zajednice života stranaka dali tuženoj određeni novčani iznos koji je bio potreban da se isplati preostali deo cene stana. Sud zaključuje da je reč o poklonu tuženoj i stoga se pri utvrđivanju suvlasničkih udela na stanu, koji je kupljen u toku trajanja zajednice života, prvo mora utvrditi procenat koji na osnovu vrednosti poklonjenog novca i isplaćene kupoprodajne cene daje udeo tužilje iz posebne imovine. Na preostali deo primenjuje se zakonska pretpostavka jednakih udela jer tužilac nije dokazao svoj veći doprinos.⁶¹

4. Deoba zajedničke imovine supružnika - tretman otkupljenih stanova u praksi sudova

Mogućnost da otkupljeni stan⁶² bude uvršten u zajedničku imovinu u dužem vremenskom periodu je predmet razmatranja u praksi sudova u Republici Srbiji. Kao opšti stav može se izdvojiti da sudovi insistiraju na tome da je ugovor o otkupu zaključen tokom trajanja zajednice života uz argumentaciju da je momenat zaključenja ovog ugovora relevantan za sticanje prava svojine. Stan, takođe, mora biti otkupljen sredstvima stečenim radom i ulaganjem supružnika u toku braka. Stoga okolnost da u momentu kada je jedan bračni drug dobio stan na korišćenje bračna

55 Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Gž.15135/2010 od 23.02.2012., nav. prema Apostolović B., *op.cit.*, 80.

56 O “odvojenom suživotu” kao novoj društvenoj realnosti u partnerskim i srodničkim odnosima, Hlača, N., *Odvojen suživot*, Zbornik radova “Dani porodičnog prava - Zaštita prava čovjeka kao pokretač razvoja porodičnog prava”, ur. Huseinbegović, A., Mostar, 2019, 26-35.

57 Rešenje Okružnog suda u Novom sadu, Gž. 5186/2005 od 14.6.2006. godine, Paragraf Lex, 15.03.2021.

58 *Ibid.*

59 *Ibid.*

60 Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev. 574/2016 od 29.3.2017. godine, Paragraf Lex, 17.03.2021.

61 *Ibid.*

62 Zakon o stanovanju (“Službeni glasnik RS”, br. 50/92, 76/92, 84/92 – ispr., 33/93, 53/93, 67/93, 46/94, 47/94 – ispr., 48/94, 44/95 – dr. zakon, 49/95, 16/97, 46/98, 26/2001, 101/2005 – dr. zakon, 99/2011 i 104/2016 – dr. zakon) i Zakon o stanovanju i održavanju zgrada (“Službeni glasnik RS”, br. 104/2016 i 9/2020 - dr. zakon).

zajednica nije postojala, već je zasnovana kasnije, ako je otkup izvršen u toku trajanja bračne zajednice, ne predstavlja smetnju da se stan smatra zajedničkom imovinom bračnih drugova.⁶³ Odnosno, zaključenjem ugovora o otkupu stana ili njegovog idealnog dela u toku trajanja bračne zajednice, supružnik koji je zaključio ugovor ne postaje isključivi vlasnik predmeta otkupa, već je stan (ili idealni deo) u režimu zajedničke imovine. Drugim rečima, kao odlučujuće okolnosti da bi otkupljeni stan ušao u zajedničku imovinu supružnika sudovi usvajaju dve - da je stan otkupljen u toku trajanja bračne zajednice i zajedničkim novčanim sredstvima.⁶⁴ Na stanove otkupljene po privilegovanom ceni koja zavisi i od "ukupnog radnog staža tuženog kao kupca i njegove supruge",⁶⁵ a otplaćeni su zajedničkim sredstvima primenjuje se režim zajedničke imovine i deli se na jednake delove. Takav pristup u praksi je prihvaćen i pre donošenja PZ RS uz obrazloženje da su stanovi otkupljivani po privilegovanom ceni pa se doprinos nije utvrđivao.

Ipak, u pogledu mogućnosti da se otkupljeni stan uvrsti u zajedničku imovinu supružnika u teoriji se ukazuje na neusaglašenost sudske prakse pri proceni okolnosti ko je bio nosilac stanarskog prava pre otkupa.⁶⁶ Naime, kada je nosilac stanarskog prava bio jedan od supružnika koji je tokom trajanja braka otkupio stan na svoje ime drugom supružniku priznato je pravo udela u sticanju zajedničke imovine. Sa druge strane, u situaciji kada je jedan supružnik otkupio stan uz saglasnost ranijeg nosioca stanarskog prava (najčešće svog roditelja) stan se ne smatra zajedničkom imovinom i drugi supružnik nema suvlasnički udeo. Obrazloženje različitog tretmana nalazimo u presudi Apelacionog suda u Kragujevcu u kojoj se navodi da je "prvostepeni sud pravilno primenom član 16 Zakona o stanovanju zaključio da sporni stan ne predstavlja zajedničku imovinu supružnika stečenu u bračnoj zajednici jer je majka tuženog kao nosilac stanarskog prava svoje zakonsko pravo na otkup stana prenela na sina - tuženika u ovoj parnici koji nikad nije bio nosilac stanarskog prava, tako da tužilja nije mogla ući u krug lica koja bi imala pravo na otkup stana već samo pravo stanovanja kao član porodičnog domaćinstva".⁶⁷ Neopravdanost različitog tretmana u teoriji se argumentuje time da je u obe navedene situacije otkupna cena isplaćena iz sredstava koja predstavljaju zajedničku imovinu supružnika te da treba primeniti isti pravni režim.⁶⁸ Izuzetak koji prihvata i praksa i teorija je, međutim, slučaj kada je otkupljeni stan stečen na osnovu propisa o eksproprijaciji posebne imovine stečene pre zaključenja braka i tada ne predstavlja zajedničku imovinu supružnika.⁶⁹

I kada je reč o stanu čiji je zakupac bio jedan od supružnika, koji je zatim zaključio ugovor o otkupu pod privilegovanim, netržišnim uslovima, stav prakse je

63 Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Gž. 6587/2010 od 23.6.2011. godine, Paragraf Lex, 15.03.2021.

64 Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev. 266/2017 od 20.4.2017. godine, presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev.1839/2016 od 4.5.2017. godine, Paragraf Lex, 15.03.2021.

65 *Ibid.*

66 Videti Draškić, M., *op.cit.*, 2015, 425, 926. kao i presude Vrhovnog suda Srbije, Rev.791/05 i Rev. 2779/05, nap. br. 923. i 924.

67 Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Gž.2130/2013 od 3.12.2013, Paragraf Lex, 15.03.2021.

68 Draškić, M., *op.cit.*, 2015, 425, 426.

69 Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž.1172/10 od 01.09.2010., Bilten Apelacionog suda u Novom Sadu, br.1/2010, 90, nav. prema M. Draškić, *op.cit.*, 2015, 426, 427, a o ovom slučaju kao izuzetku i Apostolović, B., *op. cit.*, 82.

da stan ulazi u zajedničku imovinu.⁷⁰ Pri tome za sticanje idealnog udela od 1/2 nije, npr., od uticaja činjenica da je u toku trajanja zajednice delimično otplaćena otkupna cena, sredstvima oba supružnika, a da je tuženi nastavio da otplaćuje cenu nakon prestanka bračne zajednice, dakle sopstvenim sredstvima, odnosno to nije od uticaja na svojinski udeo tužilje, već samo na eventualni obligacionopravni zahtev tuženog. Naime, u ovim slučajevima ne primenjuje se odredba čl.180 st.3 PZ RS.⁷¹ I u situaciji kada je “posle faktičkog prestanka bračne zajednice tuženi nastavio sa otplaćivanjem kredita za predmetni stan” ova okolnost ne utiče na visinu udela tuženog, a kako je “pravo i obaveza oba bračna druga da otplaćuju kredit srazmerno svom udelu u zajednički stečenoj imovini tuženi koji vrši otplatu kredita može tražiti od tužilje, kao bračnog druga, da mu izvrši isplatu na ime dela kredita koji je srazmeran njenom udelu”.⁷² Nedoslednost prakse i ovde postoji stoga što ukoliko je zakupac stana bila majka tuženog supružnika koja je prenela pravo na otkup stana na svog sina, odnosno tuženog, a kako snaha prema odredbama Zakona o stanovanju ne ulazi u krug lica koja mogu uz pismenu saglasnost nosioca stanarskog prava (ovde zakupca) da otkupe stan, stan je posebna imovina tuženog bez obzira što je njegov otkup izvršen u toku trajanja bračne zajednice.⁷³

Ukoliko je ugovor o kreditu zaključio jedan supružnik “uz davanje depozita iz njegove posebne imovine”, kako se depozit po otplati kredita “vraća jer nije ušao u kupoprodajnu cenu stana”, a stan je “kupljen za potrebe obe stranke kao bračnih drugova i za potrebe njihove zajedničke dece”, tužilja je vlasnik jedne polovine stana.⁷⁴ Takođe, kada su supružnici podizanjem kredita u toku trajanja braka kupili stan onda on predstavlja njihovu zajedničku imovinu, a otplata kredita izvršena od strane jednog supružnika ne može se uzeti kao poseban doprinos tog supružnika koji bi vodio povećanju njegovog svojinskog udela, već on samo stiče tražbeno pravo prema drugom supružniku i može zahtevati da mu on naknadi tako isplaćen ostatak kredita srazmerno njegovom udelu.^{75, 76}

5. Deoba zajedničke imovine supružnika - tretman udela i imovine privrednih subjekata u praksi sudova

Prema Zakonu o privrednim društvima,⁷⁷ “imovinu društva u smislu ovog

70 Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev.2087/2017 od 17.01.2018. godine, Paragraf Lex, 15.03.2021.

71 Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Gž. 647/2015 od 8.6. 2016. godine, Paragraf Lex, 15.03.2021, a ovakav stav u sudskoj praksi usvojen je i pre stupanja na snagu PZ RS, više Z. Ponjavić, V. Vlašković, *op. cit.*, 427.

72 Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž. 2197/2015 od 10.11.2015. godine, Paragraf Lex, 15.03.2021.

73 Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. 903/2008 od 10.4.2008. godine, Paragraf Lex, 17.03.2021.

74 Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Gž. 1836/2013 od 12.9.2013. godine, Paragraf Lex, 15.03.2021.

75 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu, Gž. 7444/2010 od 14.4.2010. godine, Paragraf Lex, 17.03.2021.

76 O bankarskim ugovorima supružnika više Rešetar, B., Josipović, U., *Neka pitanja bračne stečevine s osvrtom na bankovne ugovore bračnih drugova*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god.50, 1/2013, 127-135.

77 Zakon o privrednim društvima, “Službeni glasnik RS”, br. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - dr. zakon,

zakona čine stvari i prava u vlasništvu društva, kao i druga prava društva”.⁷⁸ Prema odredbi stava 3 istog čl.44, osnovni (registrovani) kapital društva je novčana vrednost upisanih uloga članova društva koja je registrovana u skladu sa zakonom o registraciji. Nadalje, relevantne odredbe ZPD, a u vezi sa pojmom zajedničke imovine supružnika, su i one koje se odnose na uloge u društvo, koji, prema čl.45 mogu biti novčani i nenovčani, a nenovčani “u stvarima i pravima, ako za pojedine forme društva nije drugačije određeno”. Zatim, iz odredaba o obavezi uplate, odnosno unosa u društvo određenih uloga (čl.46 ZPD), kao i na osnovu odredbe čl.47, sledi da lica koja su po osnivačkom ugovoru ili na drugi način preuzela obavezu da uplate, odnosno unesu u društvo određeni ulog, stiču po osnovu takve preuzete obaveze udeo u društvu (akcije društva). Ulozi koji su uplaćeni, odnosno uneti u društvo postaju imovina društva (čl.47 st.2 ZPD). Nesporno je da ulozima mogu prosteći iz posebne ili zajedničke imovine supružnika, a u tom smislu je specifična situacija kada je društvo osnovano za vreme trajanja zajednice života i kada je samo jedan supružnik upisan kao član društva.⁷⁹ Naime, ukoliko su ulozima stečeni radom tokom trajanja zajednice života moglo bi se zaključiti da su oni zajednička imovina supružnika. Ovome se, međutim, suprotstavlja odredba ZPD koja uloge koji su uplaćeni, odnosno uneti u društvo tretira kao imovinu društva, dakle potpuno odvojenu od imovine osnivača i njegovog supružnika. Prema stavu sudske prakse u Republici Srbiji i kada je ulog nastao iz zajedničke imovine “postao je svojina preduzeća čime se na toj imovini isključuju vlasnička prava kako ulagača tako i njegovog bračnog druga”.⁸⁰ U pogledu mogućnosti supružnika koji nije upisan kao član društva da stekne pravo svojine na imovinu društva i upravljačka prava na društvu, poslednjih godina u Republici Srbiji sudska praksa ima jedinstven stav. U ovom slučaju supružnik ne može steći ni pravo svojine, ni upravljačka prava “jer navedena prava i obaveze pripadaju samo njegovom osnivaču”.^{81, 82}

5/2015, 44/2018, 95/2018 i 91/2019. (u daljem tekstu “ZPD”), čl.44 st.1.

78 Kao pravne forme društva, odredbom čl.8 ZPD predviđeni su: ortačko društvo, komanditno društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo.

79 Prema odredbi čl.143 ZPD svojstvo člana društva stiče se danom registracije vlasništva nad udelom u skladu sa zakonom o registraciji.

80 Umesto svih Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Gž.242/16 od 9.12.2016. godine, kao i presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž.1695/2016 od 29.8. 2016. godine, Paragraf Lex, 23.03.2021.

81 Tako Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev.1637/2018 od 29.6.2018. godine, Paragraf Lex, 20.03.2021.

82 Treba reći da potpuno suprotne stavove nalazimo u odlukama, odnosno stavovima u nekim državama regiona. Vrhovni sud Federacije BiH, u presudi 65 0 P 039576 Rev. 39576/2016 od 1.11.2016, godine, <https://advokat-prnjavorac.com/podjela-bracne-stecevine.html>, 25.03.2021, kao i Vrhovni sud Republike Hrvatske, u presudi Pž.br. 2631/15 od 6. januara 2016. godine, nav. prema Šimović, I., *Poslovni udjeli u društvu s ograničenom odgovornošću kao predmet bračne stečevine u Republici Hrvatskoj - teorijske dvojbe i izazovi u praksi*, Zbornik radova “Dani porodičnog prava - imovinskopravni aspekti porodičnih odnosa”, ur. Huseinbegović, A., Mostar, br. 6, 2018, 260, 261. Međutim, kada je u pitanju imovina, u presudi VTS RH posl. br. Pž-7677/09-3 od 16. veljače 2011, konstatuje se da je “sud prvog stupnja pogrešno primenio materijalno pravo kada je usvojio tužbeni zahtjev, jer ne postoji jedinstvo imovine društva s ograničenom odgovornošću i imovine njegovih članova”, odnosno da takva imovina ne može biti u režimu zajedničke imovine supružnika, nav. prema Šimović, I., *op. cit.*, 262, 263. O poslovnim udelima i deonicama u kontekstu bračne tekovine više i Jelinić, Z., *Bračna stečevina u kontekstu Zakona o trgovačkim društvima*, “Imovinskopravni aspekti

U odluci VKS po reviziji, iz 2017. godine, odnosno sentenci utvrđenoj na sednici Građanskog odeljenja ovog suda iz 2019. godine,⁸³ gde je tuženi jednočlano privredno društvo koje je osnovano odlukom o osnivanju bivšeg supružnika tužilje kao fizičkog lica, čija je imovina kao osnivača odvojena od imovine društva, utvrđeno je, naime, da pri osnivanju preduzeća nije bilo dogovora između tužilje i sada bivšeg supruga o osnivanju društva. Tužilja nije učesnik, ni potpisnik ove odluke o osnivanju i nije iskazala volju za osnivanjem istog. Stoga tužilja po osnovu sticanja u vanbračnoj zajednici ili braku ne može steći suvlasnička prava na jednočlanom društvu sa ograničenom odgovornošću, niti na delu nepokretnosti u vlasništvu tuženog. Osnivanjem tuženog društva po sili zakona je izvršena promena vlasničkih prava na unetom osnivačkom ulogu, te je uneta imovina postala svojina društva bez obzira da li je posebna ili zajednička. Vlasnička i upravljačka prava i obaveze pripadaju samo njegovom osnivaču i njegov bračni drug ne može steći status osnivača preko uloga unetog u društvo iz zajedničke imovine. Odlučujuća činjenica za sud jeste da se tužilja saglasila da društvo osnuje sada bivši suprug kao jedini osnivač, iako je eventualno uneta imovina stečena zajedničkim doprinosima. Međutim, u ovoj sentenci se, između ostalog, navodi i da ako je tužilja smatrala da je uneta imovina zajednička u periodu od više decenija nije upisala svoje pravo u javnim knjigama. Takvo ponašanje se može pripisati njenom nemaru i kršenju pravila o obaveznosti upisa, te zbog toga i trpi štetne posledice. Tužilja nije preduzela nikakve radnje da izvrši upis svog prava, a novčanu pozajmicu društvu između ostalog može izvršiti samo osnivač, što je ovde slučaj. Zaključak suda je da “tužilja može, eventualno, po osnovu bračne tekovine i svog udela u sticanju imovine unete kao osnivački ulog u novoosnovano preduzeće ili po osnovu izvršene pozajmice društvu od strane osnivača zahtevati samo novčanu protivvrednost od bivšeg supruga, ali ne i priznavanje suvlasničkih i upravljačkih prava na preduzeću ili njegovoj imovini u čijem osnivanju nije učestvovala”.

Slično zaključivanje nalazimo i u ranijim odlukama sudova nižeg stepena,⁸⁴ odnosno da iz ZPD sledi da se članstvo u privrednom društvu može steći isključivo unošenjem odgovarajućeg uloga koji postaje imovina društva, da ugovor o osnivanju ima obligacionopravna i statusna dejstva i da svojina društva postaje i ulog iz zajedničke imovine, kojim je samovlasno raspolagao jedan od bračnih drugova. Prava i obaveze iz ovog ugovora “tiču se samo osnivača, a ne i bračnog druga koji ga nije potpisao”. Međutim, u ovoj odluci se i šire obrazlaže stav, pa se navodi da se “na imovini društva isključuju vlasnička prava i ulagača i njegovog bračnog druga”, te da je u pitanju “originaran način sticanja svojine” koji sledi iz odredaba ranijeg Zakona o preduzećima i sadašnjeg ZPD, pa se na stvarima unetim u društvo ne mogu priznati “bilo koja stvarna prava bračnog druga ulagača te imovine”. Drugi bračni drug može ostvariti “samo obligacionopravni zahtev prema svom suprugu, koji je

razvoda braka - hrvatski, europski i međunarodni kontekst”, ur. Rešetar, B., Župan, M., Osijek, 2011, 121-136, https://www.researchgate.net/publication/325145789_imovinskopravni_aspekti_razvoda_braka_pdf, 23.03.2021.

83 Sentenca iz presude Vrhovnog kasacionog suda, Rev.2549/2017 od 22.3.2018. godine, utvrđena na sednici Građanskog odeljenja od 12.2.2019. godine.

84 Videti, npr. Presudu Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž.1695/2016 od 29.8.2016. godine, kao i Gž.3921/2013(2) od 11.12.2013. godine, Paragraf Lex, 22.03.2021.

samovlasnim raspolaganjem uneo deo zajedničke imovine kao svoj osnivački ulog u privredno društvo i ovaj se zahtev iskazuje u određenoj svoti novca srazmerno doprinosu bračnog druga koji nije član društva u sticanju te imovine”. Takođe se navodi stav da se “dobit društva raspodeljuje (se) njegovim članovima na osnovu članskih prava u društvu, a ne na osnovu uloženog rada” pa se uz pozivanje na odredbu čl.168 st.2 PZ RS, odnosno da imovina koju je supružnik stekao tokom trajanja braka deobom zajedničke imovine, odnosno nasleđem, poklonom ili drugim pravnim poslom kojim se pribavljaju isključivo prava zaključuje da se i “imovina koju je bračni drug stekao učešćem u dobiti društva smatra njegovom posebnom imovinom, jer je pribavljena besteretnim sticanjem bračnog druga člana društva”. U ovoj odluci⁸⁵ se obrazlaže i stav da i kada je u pitanju preduzetnička delatnost da se ona obavlja sredstvima i opremom koja su u vlasništvu preduzetnika, da ona mogu poticati od zajedničke imovine u neopredeljenom delu i njegovog bračnog druga, pa se i tada postavlja pitanje koja su prava drugog bračnog druga na tim sredstvima i dobiti koja je ostvarena radom pomoću tih sredstava i opreme. Izvodi se zaključak da se bez obzira što potiču iz zajedničke imovine moraju tretirati kao posebna imovina preduzetnika, jer čl.184 PZ RS stvara pravni osnov za konverziju svojinskih prava na tim sredstvima tako što od predmeta zajedničke postaju predmeti posebne imovine, odnosno privatne svojine vlasnika-preduzetnika, a drugi bračni drug nema pravo na realnu deobu, već samo obligacionopravni zahtev u visini adekvatnoj njegovom doprinosu u obavljanju delatnosti. Argumentacija ovog stava pronalazi se u onemogućavanju preduzetnika da nastavi svoju privrednu delatnost ukoliko bi bračni drug uspeo sa svojim zahtevom za realnu deobu, dakle svojinskopravnim zahtevom, kao i da bi se time ugrozila prava trećih lica koja stupaju u pravne odnose sa preduzetnikom.

U odnosu na tretman sredstava rada kojima se obavlja preduzetnička delatnost, koja po pravilu potiču iz zajedničke imovine supružnika, VKS zauzima stav da je reč o posebnoj imovini preduzetnika, a drugi supružnik “ima samo mogućnost na obligacionopravni zahtev u vrednosti adekvatnoj njegovom doprinosu u sticanju tih sredstava”.⁸⁶ Kada je u pitanju pravna priroda profita privatnog preduzetnika, odnosno odgovor na pitanje da li je to imovina koja potiče od rada, stav je da “imovina potrebna za poslovanje privatnog preduzetnika - samostalnog pravnog subjekta, kao ni dobit koja je rezultat tog poslovanja, ne čine zajedničku imovinu bračnih drugova”. Obrazloženje ovakvog stava proističe iz odredbe PZ RS koji ne određuje zajedničku imovinu kao “imovinu stečenu prihodom od rada, već kao imovinu stečenu radom”.⁸⁷ Dobit je rezultat poslovanja privrednog društva kao samostalnog pravnog subjekta, pa je tako ostvaren prihod društva rezultat poslovanja društva i ne može se smatrati zajedničkom imovinom supružnika, ali plata koju bračni drug ostvaruje ličnim radom u društvu jeste zajednička imovina.⁸⁸

U pogledu tereta dokazivanja doprinosa supružnika zajedničkoj imovini

85 Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž.1695/2016 od 29.8.2016. godine

86 Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev. 1217/2014 od 20.05.2015, Paragraf Lex, 12.03.2021.

87 Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž.3921/2013(2) od 11.12.2013. godine, Paragraf Lex, 12.03.2021.

88 *Ibid.*

izjašnjavao se u postupku po reviziji VKS⁸⁹ u odluci koja se odnosi na prihode, odnosno sredstva koja je supružnik tokom trajanja bračne zajednice dobio po osnovu udela u privrednom društvu. Naime, tužena je za vreme trajanja braka bila zaposlena, a potom penzioner, pa su sva njena sredstva stečena radom ili u vezi sa radom, dok je tuženi bio zaposlen i primao zaradu, ali je imao i određeni udeo u privrednom društvu i prihode po tom osnovu - dividendu, a što nije rezultat rada već rezultat poslovanja privrednog društva. Međutim, na njemu je svakako bio teret dokazivanja činjenice da je sporna imovina ili njen deo stečen iz sredstava koja je dobio po osnovu udela u privrednom društvu, što on u postupku nije učinio.

Za razliku od očigledno nepodeljenog stava u praksi sudova u Republici Srbiji da udeli u društvu sa ograničenom odgovornošću ne ulaze u zajedničku imovinu supružnika ni kada je društvo osnovano zajedničkom imovinom, odnosno sredstvima supružnika,⁹⁰ u teoriji se ozbiljno preispituje prihvatljivost ovakvog stava upravo u situaciji kada je samo jedan supružnik upisan kao osnivač. Preovlađuje stav da tada supružnici stiču poslovni udeo po dva različita osnova. Supružnik koji je upisan u registar kao imalac poslovnog udela i član društva poslovni udeo stiče na osnovu osnivačkog ugovora u momentu upisa ili ugovora o prodaji i prenosu poslovnog udela u momentu upisa kao člana. Drugi supružnik nije stranka u ovim ugovorima, ali poslovni udeo stiče u momentu ispunjenja zakonskih uslova za sticanje zajedničke imovine.⁹¹

6. Zaključak

Imovina koju su supružnici stekli radom u toku trajanja zajednice života predstavlja njihovu zajedničku imovinu (bračna tekovina). U odnosu na posebnu imovinu supružnika ova imovina podleže drugačijem, posebnom pravnom režimu. Naime, pretpostavlja se da su udeli supružnika u zajedničkoj imovini jednaki, ali je pretpostavka oboriva – supružnik može zahtevati da se utvrdi njegov veći udeo od zakonom pretpostavljenog. Podela zajedničke imovine može biti izvršena sporazumno, ali se može deliti i primenom pravila o sudskoj deobi. Ipak, treba reći da bračni ugovori kao i sporazumna deoba zajedničke imovine nisu u većoj meri prihvaćeni. Kako je, dakle, sudska deoba pravilo predmet rada su neki od problema ovakvog načina deobe. Pre svega to je utvrđivanje koje stvari i prava ulaze u zajedničku imovinu, odnosno ispunjenost uslova koje predviđa zakon. U pogledu uslova da je imovina stečena radom nema posebnih dilema i neslaganja teorije i prakse - pojam rada se široko tumači kao posredan i neposredan, individualan i

89 Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Rev.1740/2016 od 27.04.2016. godine, Paragraf Lex, 15.03.2021.

90 Izuzetak u odnosu na usvojen stav predstavlja Presuda Okružnog suda u Valjevu, Gž. 173/2006 od 13.4.2006. godine u kojoj se navodi da “stvar koja je pribavljena sredstvima obezbeđenim iz prihoda preduzeća koje se vodi na jednog bračnog druga, predstavlja bračnu tekovinu ako je preduzeće osnovano zajedničkim sredstvima stečenim u toku trajanja braka”.

91 O tome više Stjepanović, B., *Udeo u privrednom društvu kao zajednička imovina supružnika*, Pravo i privreda, 2019, br. 4-6, 352-363, Dugar, G., *Division of an Equity Stake in a Company Due to Division of Common Property of the Spouses*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 61(2014)2, 201-202, 204, 216, Šimović, I., *op. cit.*, 259, Rešetar, B., Josipović, U., *Sporna pitanja bračne stečevine s osvrtom na bankovne ugovore bračnih drugova*, Bračna stečevina prema obiteljskom pravu i teoriji građanskog prava, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 1/2013, 117-118.

zajednički. Tumačenje uslova da je imovina stečena tokom trajanja zajednice života ukazuje takođe na jedinstveno prihvaćen stav o nužnosti postojanja faktičke zajednice života supružnika. Prihvata se i stav da ona postoji i kada nije faktička, ako je to rezultat njihovog dogovora. U tom slučaju mora postojati emocionalna i ekonomska zajednica. Kada je reč o imovinskim pravima koja porodično zakonodavstvo ne pominje izričito u kontekstu zajedničke imovine supružnika sudska praksa je od posebnog značaja. Tako, u pogledu otkupljenih stanova primarni kriterijum u praksi jeste da je ugovor o otkupu zaključen tokom trajanja zajednice života, ali je kroz stavove izražena izuzetna kreativnost sudova u razrešavanju konkretnih dilema. Pri tome, stavovi teorije i prakse nisu uvek identični. Kada je reč o pravima na osnovu udela (procentualno izraženog učešća nekog člana u osnovnom kapitalu) u privrednom društvu u Republici Srbiji je nepodeljen stav i u teoriji i u praksi da je udeo bilo iz zajedničke ili posebne imovine postao svojina privrednog subjekta i da supružnik koji nije upisan kao član društva ne može steći ni pravo svojine ni upravljačka prava preko uloga unetog u društvo iz zajedničke imovine. Priznaje mu se samo obligacionopravni zahtev prema suprugu koji je samovlasnim raspolaganjem uneo deo zajedničke imovine kao svoj osnivački ulog u privredno društvo i ovaj se zahtev iskazuje u određenoj svoti novca srazmerno doprinosu bračnog druga koji nije član društva u sticanju te imovine.

Dušica Palačković, Ph. D, Full Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac

Sanda Ćorac, Ph. D, Assistant Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac

**SOME PROBLEMS CONCERNING THE DIVISION OF MARITAL
PROPERTY OF SPOUSES
(ESPECIALLY IN COURT PRACTICE IN THE REPUBLIC OF SERBIA)**

Summary: The property of the spouses acquired during the marriage through their joint work represents marital property. In the law of the Republic of Serbia it is assumed that the spouses' shares in the marital property are equal and each spouse can, in the procedure of court division, prove that his contribution to the acquisition is higher. A number of dilemmas open up in connection with this procedure, on the theoretical as well as on the practical level, but this paper analyses only some of them – fulfilment of legal conditions that must be met in order for the spouses' property to be considered marital, and then the dilemmas about purchased apartments and the possibilities of them being included in the marital property of the spouses, as well as the theoretical and practical approach in relation to the possibility of determining the spouses' rights to a share or the property of a business entities. The role of courts, or rather court practice, as well as the ever present problem of it's unification, is particularly important in the circumstances in which the legislation does not provide reliable answers.

Key words: marital property, court division, purchased apartments, shares and property of business entities, court practice